

YASHIL

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№10

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr. 784 sahifa.

2025-yil, 18-oktyabr

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhmatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

QAYTA TIKLANUVCHI YASHIL ENERGIYA: BARCHA UCHUN MUHIM MASALA.....	13
Muxiddin Kalonov	
MOLIYAVIY INNOVATSIYALAR: IQTISODIY MOHIYATI, QO'LLANILISHI VA RIVOJLANISHI.....	19
Quliyev Begimqul Melikovich	
SAVDO KORXONALARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA STATISTIK TAHLIL USULLARIDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI.....	24
Sabirova Oysuluv Shonazarovna	
KORXONANING MEBEL MAXSULOTLARI BOZORIDAGI O'RNINI KENGAYTIRISH USULLARI	30
Musayeva Shoirazimovna	
IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA INVESTITSIYA KO'RSATKICHLARI TIZIMINING FUNKTSIONAL JIHATI.....	35
Alabayev Sobitxon	
MAMLAKATIMIZDA MAHSULOTLARNING MUVOFIQLIGINI BAHOLASH AMALIYOTI.....	40
Zakirov Ansabxon Akaidinovich	
ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ЗЕЛЁНЫХ ОБЛИГАЦИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	48
Саидахмедова Аида Мирзаевна	
KORXONALAR FAOLIYATIDA DEBITOR VA KREDITOR QARZDORLIKNI BOSHQARISH	55
Mirzayev Ozod Furkatovich	
AHOLI PUL DAROMADLARI VA HUDUDIY IQTISODIY RIVOJLANISH KO'RSATKICHLARI O'RTASIDAGI EKONOMETRIK TAHLIL.....	59
Qodirov Farrux Ergash o'g'li	
BUDJET RESURSLARI SHAKLLANISHIDA HUDUDNING SOLIQ SALOHİYATINI OSHIRISH VA MOLIYAVIY BARQARORLIK.....	64
Yuldashev Adhamjon Axadjonovich	
SANOAT KORXONALARI IQTISODIY RIVOJLANISHI TUSHUNCHASIGA NAZARIY YONDASHUVLAR.....	69
Muydinov Xusniddin Nuriddin o'g'li	
МЕТОДИКА УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВЫМИ ПОТОКАМИ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЕТА	73
Минутдинова Лилия Тагировна, Машарипов Озод Алимович	
ГАРМОНИЗАЦИЯ НАЦИОНАЛЬНЫХ СТАНДАРТОВ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН В СООТВЕТСТВИИ С МСФО	78
Абдужалилова Дилноз Абдусаттаровна	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR YORDAMIDA SMART TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARBLIGI	84
Sobirjonov Muxiddin Toxirjon o'g'li	
TO'LOVGA QOBILIYATSIZLIK HOLATIDAGI KORXONALARDA TUGATISH BALANSINI TUZISH.....	90
Nabiyev Gofurjon Nosirjon o'g'li	
O'ZBEKISTON SANOATINING "YASHIL" IQTISODIYOTGA O'TAYOTGANLIGI: IMKONIYATLAR VA CHEKLOVLAR	96
Habibullayev Oybek Asliddin o'g'li	
YASHIL IQTISODIYOT KONTSEPTSIYASINING EVOLYUTSIYASI VA ILMIY-NAZARIY YONDASHUVLAR.....	102
Allayarov Suxrob Rustamovich	
O'ZBEKISTONDA TO'G'RIDAN-TO'G'RI CHET EL INVESTITSIYALARINING MILLIY IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDAGI ROLI	107
Raxmatov Adxam Itolmasovich, Boynazarova Matluba Xatamovna	

HUDUDIY IJTIMOY TENGLIK VA KAMBAG'ALLIKNI YUMSHATISHDA MEHNAT RESURLARI OMILLARI.....	114
Durumov Temur G'olibovich	
TRANSPORT TARMOG'I VA MILLIY IQTISODIYOTNING ASOSIY TARMOQLARI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIKNI MODELLASHTIRISH (SURXANDARYO VILOYATI MISOLIDA)	121
Turayev Baxtiyor Ergashevich, Aymatov Sirojiddin To'raqul o'g'li	
РОЛЬ ЭНЕРГЕТИКИ В ФОРМИРОВАНИИ УСТОЙЧИВОГО РОСТА ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА.....	134
Нигматуллаева Гулчехра Нуруллаевна	
O'ZBEKISTONDA OLIY TA'LIM BOZORINING RIVOJLANISH TENDENTSIYALARI VA UNDA SIFAT MENEJMENTINING ROLI.....	139
Yuldashev Iskandar Bahromovich	
YER QA'RIDAN FOYDALANUVCHILARGA SOLIQ SOLISHNING NAZARIY ASOSLARI.....	145
Zoxidov Ismatjon Yunusjon o'g'li	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA TURIZM INDUSTRIYASIDA INNOVATSION BIZNES-MODELLAR.....	151
Shaxinabonu Choriyeva	
AVTOTRANSPORT – EKSPEDITSIYA XIZMATLARI BOZORIDA MARKETING KONTSEPSIYASI	157
Ergasheva Mukhabbat Abdusamatovna	
“YASHIL” ENERGIYA ISHLAB CHIQUVCHI KICHIK TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI SOLIQQA TORTISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	163
Toshtemirov To'liqin Toirjonovich	
DAVLAT IQTISODIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA SIYOSIY INSTITUTLARNING ROLI VA UNI KUCHAYTIRISH MEKANIZMLARI.....	166
O. Nurmuradov	
TIJORAT BANKLARIDA RAQAMLI BANK TEXNOLOGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH ASOSLARI	171
Meyliqulov Shaxboz Xolmamat o'g'li	
СВЯЗНОСТЬ НАЦИОНАЛЬНЫХ И РЕГИОНАЛЬНЫХ СТРАТЕГИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ: ВЫЗОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ.....	176
Ташматов Гайрат Ровшанович, Содиков Авазбек Мадаминович	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI TURIZM SOHASINI RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI.....	183
Zarikeyeva Miyasar Maratovna	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA RAQAMLI IQTISODIYOTNING RIVOJLANISH TENDENSIYASI.....	187
Saidrahmatova Zuhraxon Saidazim qizi	
O'ZBEKISTON KONCHILIK SANOATI KORXONALARIDA INVESTITSION JARAYONLARNI BOSHQARISH VA INNOVATSION XAVFLARNI KAMAYTIRISH STRATEGIYALARI	192
Kurbanova Mehriniso Nematjanovna	
O'ZBEKISTONDA QULAY INVESTITSIYA MUHITINI SHAKLLANTIRISH MUAMMOLARI.....	196
Xuramov Zafar Rajabaliyevich	
PAXTA-TO'QIMACHILIK KLASSTERLARIDA XOMASHYO TA'MINOTI BARQARORLIGINI TA'MINLASHNING XORIJ DAVLATLAR TAJRIBASI.....	201
Zakirov Abduazim Abdurashidovich	
НОВЫЙ ЭТАП ПРИМЕНЕНИЯ РЫНОЧНЫХ МЕХАНИЗМОВ В ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ.....	206
Махкамов Ибраим	
O'ZBEKISTONDA SUG'URTA BOZORINING RIVOJLANISH TENDENTSIYALARI.....	213
Kushmuradov Oman, Ismoilov Sherzod Ismoil o'g'li	
GLOBALIZATSIYA SHAROITIDA MILLIY IQTISODIYOT NAZARIYASI.....	217
Mo'ydinov Xurshidbek Abdullayevich	
DORIVOR O'SIMLIKLARNI QAYTA ISHLASHNING HOZIRGI HOLATI VA MUAMMOLARI	221
Usmonov Mirg'ulom Xoshim o'g'li	

BARQAROR IQTISODIY O'SISHGA YERISHISHDA SUN'IY INTELLEKT TIZIMLARINI QO'LLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILASHTIRISH (XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI MISOLIDA)	227
Nasrulloev Hayotjon Xabibulloevich	
НЕЙРОИНТУИТИВНЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ И ЕГО РОЛЬ В УПРАВЛЕНИИ РИСКАМИ В БИЗНЕСЕ.....	233
Ягудин Дмитрий Рустамович	
RESURLARNI SOLIQQA TORTISH AMALIYOTINING XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI VA ULARNING MILLIY SOLIQ TIZIMIDA QO'LLASH MASALALARI	240
Nasimdjanoov Yunusjon Zoxidovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KICHIK TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI UCHUN QO'LLANILAYOTGAN SOLIQQA TORTISH MEXANIZMLARI	246
Akbarov Akramjon Ibragimzhonovich	
TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARIDA "YASHIL" MARKETINGNI JORIY ETISHNING DOLZARB JIHATLARI	250
Bazarova Fayyoz Tuxtamurodovna	
INSON KAPITALI VA IQTISODIYOTNING RAQAMLI TRANSFORMATSIYASI.....	255
Muzaffar Raximov	
UY-JOY KOMMUNAL XO'JALIGINI INNOVATSION RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	259
Odamboyev Oybek Ravshanbek o'g'li	
INTERNATIONAL ORGANIZATIONS' APPROACHES TO ATTRACTING INVESTMENT IN HUMAN CAPITAL	268
Akhmadaliyeva Nikholakhon	
RAQAMLI PLATFORMALAR ORQALI KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI.....	273
Vohobov Hikmatillo Ma'mirjon o'g'li	
ФОРСАЙТ И ЭКОНОМИЧНЫЕ ИННОВАЦИИ КАК ДРАЙВЕРЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ТОРГОВЛИ САМАРКАНДА	280
Тохинова Гуллола Миркамолевна	
KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNI BOSHQARISHDA KASB-HUNAR TA'LIMI BITIRUVCHILARINING O'RNI	287
Toshpulatov Sherzod Xaydarkulovich	
DIGITAL TECHNOLOGIES IN ECOTOURISM: INNOVATIVE STRATEGIES FOR ADVANCING GREEN TOURISM	292
Barno Erkayeva	
AGROTURIZM SOHASINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	296
Baymuradova Iroda Shermamatovna, Mardonova Zarifa Numonjonovna	
DAVLAT BUDJET NAZORATI TIZIMINI RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI	301
B.Sh.Mirzayev	
YOSHLAR BANDLIGIDA KO'NIKMALAR NOMUTANOSIBLIGI MUAMMOLARI VA YECHIMLARI.....	307
Raxmatxo'jayev Axrorxo'ja Akmal o'g'li	
TO'QIMACHILIK MAHSULOTLARINING EKSPORT SALOHİYATINI TAHLIL QILISH VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARINI BAHOLASH.....	311
Oqboyev Alisher Rasuljanovich	
РЕИНЖИНИРИНГ БИЗНЕС-ПРОЦЕССОВ И ИХ РОЛЬ В РАЗВИТИИ БАНКОВСКОГО БИЗНЕСА.....	317
Рахимходжаева Нодира Саидрахаловна	
QISHLOQ XO'JALIGI TA'MINOT ZANJIRI JARAYONLARINING HOZIRGI HOLATINI TAHLIL QILISH.....	323
Ermonov Farrux	
O'ZBEKISTONDA RAQAMLI IQTISODIYOTNI SHAKILLANTIRISH JARAYONIDA MOLİYAVIY NAZORATNI INNOVATSION TA'LIM YO'NALISHLARINI YO'LGA QO'YISH ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	329
Turg'unov Bahtiyor Nuriddinovich	

MARKAZIY OSIYODA SUV RESURSLARINI BOSHQARISH VA HAMKORLIKNING DOLZARB MASALALARI	334
Amanbaev Amanali Orazbaevich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA YANGI TURDAGI LOGISTIKA XIZMATLARINING USLUBIY ASOSLARI.....	338
Z. Teshayev	
O'ZBEKISTON AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA XIZMATLARI SOHASINING AMALDAGI HOLATINI TAHLIL QILISH.....	343
Suyunov Asror Baxtiyorovich	
KORPORATIV BOSHQARUVDA LEADERSHIP 4.0 TAMOYILLARINI JORIY ETISH SAMARADORLIKNI OSHIRISH IMKONIYATLARI.....	349
Ismailov Allayor Rashidovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASH MASALALARI	355
Yusupov Farxod Adamboyevich	
O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTNI O'RNI VA UNI RIVOJLANTIRISHNI USTUVOR YO'NALISHLARI	359
Abdullaeva Nilufar Javdat qizi	
MINTAQADA SANOAT KORXONALARINI RIVOJLANTIRISHNING SOLISHTIRMA EKONOMETRIK MODELLARI (SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA)	363
Saatmurotov Shohrux Zafar o'g'li	
O'ZBEKISTON SUG'URTA BOZORI: RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA ISTIQBOLLI IMKONIYATLAR	369
Abdurazaqov Jasur Abdunasimovich	
RAQAMLI PLATFORMALAR YORDAMIDA NORASMIY VA YASHIRIN IQTISODIYOTNI QISQARTIRISHNING QO'SHIMCHA IMKONIYATLARI TO'G'RSIDA.....	374
Nasrullayev Hikmatullo Habibulloyevich	
O'ZBEKISTONDA KICHIK VA O'RTA BIZNESNI QO'LLAB-QUVVATLASH MAQSADIDA "XIZMATLAR IPOTEKASI" MOLIYAVIY INSTRUMENTLARINI AMALIYOTGA JORIY QILISH MASALALARI	379
Uskenbayeva Dilnoza Boxodir qizi	
ЭКОНОМИКО-СТАТИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ЭФФЕКТИВНОСТИ КАПЕЛЬНОГО ОРОШЕНИЯ ПРИ ВОЗДЕЛЫВАНИИ ЛУКА В ДЖИЗАКСКОЙ ОБЛАСТИ.....	384
Суюнов Шохзодбек Мурод угли	
XORIJIY DAVLATLAR SANOAT IQTISODIYOTIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH TAJRIBASI (YAPONIYA, KOREYA VA GERMANIYA MISOLIDA)	389
Mansurova Sayyora Baxtiyor Kizi	
KORXONALARDA ISHLAB CHIQUARISH XARAJATLARI HISOBGA OLIISHDA XORIJ TAJRIBASINI QO'LLASH	395
Raxmatov Baxriddin Baxtiyor o'g'li	
PECULIARITIES OF THE IRRIGATION WATER DELIVERY PAYMENT IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN	399
Muminov Sherzod Kholmirzaevich	
DIGITALIZATION OF AGRICULTURAL PRODUCTS FOR EXPORT	404
Azimov R.B.	
AHOLI JON BOSHIGA UMUMIY DAROMADLAR HAJMINI TREND MODELLAR ASOSIDA PROGNOZLASH	409
Xolto'rayev Islom Ilhomovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA YANGI BANDLIK SHAKLLARI.....	416
Sayipov Begzod Rahimovich	
TIJORAT BANKLARINING YANGI DAVR SHAROITIDA MOLIYAVIY BARQARORLIGINI BAHOLASH USULLARI VA INDIKATORLARI	422
Sadikov Iskandar Gayratovich	
TIJORAT BANKLARI AKTIVLARINING SAMARADORLIGINI IQTISODIY-STATISTIK TAHLILI	427
Ibrohimov Davronbek Muhammadi o'g'li	

MAHALLIY BUDJET SOLIQLI DAROMADLARI BAZASI BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA SOLIQLAR TA'SIRCHANLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	433
Isoqov Zafarjon Zokirjonovich	
TOSHKENT SHAHRIDAGI YIRIK SOLIQ TO'LOVCHILARNING SOLIQ QARZDORLIGI TAHLILI	438
Soipov Boburmirzo Nosirjon o'g'li	
РОЛЬ ЖИЛИЩНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ В СИСТЕМЕ КОМПЛЕКСНОГО РАЗВИТИЯ ТЕРРИТОРИЙ МЕЗОУРОВНЯ	446
Далиев Ахтам Шарафутдинович	
TO'QIMACHILIK SANOAT KORXONALARIDA INSON RESURLARINI BOSHQARISHDA XORIJ TAJRIBALARINING ZARURLIGI	454
Abdullayev Dostonbek G'ofurjon o'g'li	
TURISTIK KLASSTERLARNING NAZARIY ASOSLARI VA ULARNING HUDUDIY IQTISODIY RIVOJLANISHDAGI O'RNI	458
Xaitov Oxunjon Nomoz o'g'li	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA RESURS TA'MINOTI BOSHQARUVINING NAZARIY KONSEPSIYALARI VA MODELLARI	462
Arziqulova Oybar chin Eshquvat qizi	
XIZMATLAR SEKTORIDA RAQAMLI INNOVATSIYALAR VA MIJOZLAR EHTIYOJLARINI QONDIRISH MEKANIZMLARI	467
Xudoyorov Lochinbek Bahromovich	
СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СУЩНОСТЬ ПОДГОТОВКИ КАДРОВ В РАЗВИТИИ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА	472
Базаров Бердымурад Улугмуродович, Атавуллаева Саида Джумабекмуродовна	
TURIZM SOHASIDA KADRLAR SALOHİYATINI OSHIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEKANIZMI	478
Ho'jaqulov Bobur Rustam o'g'li	
KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA DAVLATNING RO'LI	483
Nabiyeva Muxabbat Djabirxanovna	
"HOW GREEN INVESETMENTS CAN EFFECT ON ECONOMIC GROWTH IN DEVELOPING COUNTRIES"	485
Farangiz Ma'rufjonovna Pirmatova	
TIJORAT BANKLARIDA UZOQ MUDDATLI RESURLAR MANBALARI VA ULARNING HAJMINI OSHIRISHNING ZARURIYATI	493
Abduraxmonov Akmal Nurmat o'g'li	
GLOBAL BOSHQARUV VA BARQAROR RIVOJLANISHDA YASHIL TEXNOLOGIYALARNING ROLI	498
M.Sh. Tolipov	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМОВ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ ЭНЕРГЕТИЧЕСКИХ ПРЕДПРИЯТИЙ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ	504
Буранбаева Шоира Рустамовна	
O'ZBEKISTON SHAROITIDA PIYOZ YETISHTIRISHDA TOMCHILATIB SUG'ORISHNI QO'LLASH ISTIQBOLLARI	508
Suyunov Shohzodbek Murod o'g'li	
YENGIL SANOAT KORXONALARINING RIVOJLANISHIGA BOSHQARUV MADANIYATIDAN FOYDALANISHNING TA'SIRI	513
Aknazarova Zebiniso Bagdadovna	
ISHLAB CHIQRISHNI DIVERSIFIKATSIYALASH SHAROITIDA KORPORATIV BOSHQARUVNING TASHKILIY-IQTISODIY MEKANIZM SAMARADORLIGINI ANIQLASH USULLARI	518
Qurbaniyazov Shaxzodbek Karimovich	
KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISH VA JOYLASHTIRISHNING IQTISODIY VA TASHKILIY ASOSLARI	524
Salimov Burxon Abubakirovich	
"YASHIL" IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH VA UNDA ENERGIYADAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	530
Berdiyeva Aziza G'anisher qizi	

SIRKULAR IQTISODIYOTDAN KORXONA VA TADBIRKORLAR MANFAATLARI	535
Sodikov Zokir Rustamovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK SOHASIDA ME'YORIY-HUQUQIY BAZANI ISHLAB CHIQISH	541
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Ubaydullayev Toxirjon Abdullajanovich	
MINTAQA OZIY-OVQAT MAHSULOTLARI CHAKANA SAVDOSIDA SHADOW WAREHOUSE MODELIGA ASOSLANGAN YETKAZIB BERISH TIZIMINI JORIY QILISH	548
Ibrayimova Dilnoza Abdisherpovna	
XIZMATLAR SAVDOSI SOHASIDA O'ZBEKISTONNING XALQARO HAMKORLIK IMKONIYATLARI	555
Qodirjonov A.M.	
TO'QIMACHILIK SANOATINI IQTISODIY RIVOJLANTIRISHDA RESURLARDAN SAMARALI FOYDALANISH KONSEPSIYASINI SHAKLLANTIRISH USLUBIYOTI	559
Madraximova Gulasal Ro'zimboy qizi	
ГЛОБАЛЬНЫЕ ТРЕНДЫ СМАРТ-ТУРИЗМА И ИХ ПРИМЕНИМОСТЬ К КУЛЬТУРНОМУ НАСЛЕДИЮ УЗБЕКИСТАНА	564
Салихбаев Нурсултон Равшанович	
IJTIMOIIY HIMOYA TIZIMI VA IJTIMOIIY TIBBIY XIZMATLAR O'ZARO BOG'LIQLIGINING NAZARIY ASOSLARI	572
Shanazarov Farrux Shodiyorovich	
ТЕХНИКО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ОБОСНОВАНИЕ РАЗРАБОТКИ МОБИЛЬНОГО ПРИЛОЖЕНИЯ JOB BARAKA DLYA RYNKA TRUDA UZBEKISTANA	577
Еримбетова Улбосын Маратовна	
TASHQI SAVDO VA INVESTITSIYALAR TAHLILI HAMDA ULARNING IQTISODIY XAVFSIZLIKKA TA'SIRI	582
Jalolov Bekzod Sherzod o'g'li	
"O'ZBEKISTONDA KICHIK VA O'RTA BIZNESLAR UCHUN SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA MOLIYAVIY KO'RSATKICHLARNI TAHLIL QILISH VA RAQAMLI YECHIMLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH"	586
Azamatjon Mardayev Abdusamat o'g'li	
FARMATSEVTIKA MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQARUVCHI KORXONALARDA BUXGALTERIYA HISOBINI TASHKIL ETISHNING ME'YORIY-HUQUQIY ASOSLARI	591
Xudaynazarova Dilnoza Gafurovna	
O'ZBEKISTONDA INNOVASION TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA KADRLAR TAYYORLSH MENEJMENTINING AMAL QILISH USULLARI VA TURLARI	596
Ergashev To'liqin Shokirovich	
HUDUDIIY IQTISODIYOTNI RAQAMLI TEKNOLOGIYALAR ASOSIDA BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISH	602
Ibragimov Baxrom Baxodirovich	
ISLOMIY MOLIYA INSTRUMENTLARINI JORIY ETISH ORQALI O'ZBEKISTONDA MOLIYA BOZORINI DIVERSIFIKATSIYA QILISHNING STRATEGIK YO'NALISHLARI	606
Xodjayev Aziz Shovkatovich	
MAHALLIY HOKIMIYAT QAROR QABUL QILISH JARAYONLARIDA DINAMIK OMILLAR VA ULARNING INTEGRATSIYASI	611
Axmedov Farxod Raxmonjonovich	
UZOQ MUDDATLI AKTIVLAR AUDITINI TASHKIL ETISH VA TAHLIL QILISH METODLARINI TAKOMILLASHTIRISH	617
Rizakulov Abdurauf Abdimutalibovich	
ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ ПОВЫШЕНИЯ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ ТУРИЗМА ЧЕРЕЗ КРЕАТИВНУЮ ИНДУСТРИЮ В РЕСПУБЛИКЕ КАРАКАЛПАКСТАН	623
Хошимова Камилла Навфал қизи	
IMITATION MODELDA AXBOROT NORAVSHANLIGI SABABLI YUZAGA KELADIGAN IQTISODIY SAMARASIZLIK TAHLILI	633
Qodirov Zohidjon Eralievich	

JISMONIY SHAXSLAR TOMONIDAN KREDITLARDAN FOYDALANISHNING NAZARIY ASOSLARI	637
Turdiboyeva Kumush Erkinovna	
SOG'LIQNI SAQLASH XIZMATLARI SOHASIDA SIFATNI BAHOLASH KO'RSATKICHLARI VA IQTISODIY SAMARADORLIK O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK	641
Usmanova Nasiba Akbarjonovna, Eshbekova Xayriniso Baxtiyorovna	
SOLIQ TO'LOVCHILAR FAOLIYATINING SEGMENTATSIYASIGA ASOSLANIB SOLIQ XAVFLARINI ANIQLASH VA BAHOLASHNING AMALIY YONDOSHUVI	648
Elbaeva M.R.	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK NAZARIY ASOSLARI VA IQTISODIY RIVOJLANISHGA TA'SIRI.....	653
Hamroyev G'ayratjon Sultonovich	
QURILISH MATERIALLARI SANOATIDA ISHLAB CHIQUVISHNI SIFAT MENEJMENTI TAMOYILLARI ASOSIDA TASHKIL ETISHNING XORIJ MAMLAKATLAR TAJRIBASI	657
Achiлов Ilmurad	
MINTAQALAR INVESTITSION SALOHİYATINI OSHIRISHNING NAZARIY VA METODOLOGIK ASOSLARI	663
Qobilov Anvar Eshpo'lotovich	
KORXONALARNING YASHIL MARKETING STRATEGIYASINI ISHLAB CHIQUVISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH	669
Sapayev Axmed Durdibayevich	
SANOAT KORXONALARINING SAMARADORLIGINI BAHOLASHDA KO'P MEZONLI TAHLIL USULLARINI QO'LLASH.....	674
Muxammadaliyev Mirzohidjon Muxammadali o'g'li	
BOJXONA HUDUDIDA QAYTA ISHLASH BOJXONA REJIMINING AMALDAGI HOLATI TAHLILI	681
Abdullayev Shaxzodbek	
ENSURING SUSTAINABLE REGIONAL DEVELOPMENT THROUGH INTEGRATION OF RECREATION AND ECOTOURISM RESOURCES IN UZBEKISTAN	686
Shaymanova Nigora Yusupovna	
MAKROIQTISODIYOTDA ISTE'MOL VA JAMG'ARISH FUNSIYALARI VA ULARNING O'ZBEKISTONDA O'ZGARISHI TENDENSIYALARI	691
Rustamov Narzillo Istamovich	
CHAKANA SAVDONI BOSHQARISHDA "BIG MIDDLE" NAZARIYASIDAN FOYDALANISH.....	697
Yaqubov Azizbek G'anibekovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA HUNARMANDCHILIKNI RIVOJLANTIRISHNING PROGNOZ VARIANTLARI.....	701
Ermetov Amirbek Ismailovich	
FISKAL NOMARKAZLASHTIRISH BO'YICHA XITOY TAJRIBASI.....	708
Lokayev Bekzod Sherkobilovich	
SANOAT KORXONALARIDA RAQAMLI BOSHQARUV TIZIMLARI: IMKONIYATLAR VA CHEKLOVLAR.....	712
Ismatullayeva Munisxon Bori qizi	
EKOLOGIYA VA ATROF MUHITNI MUHOFAZA QILISH SOHASIDA DASTURIY BUDJETLASHTIRISH BO'YICHA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI.....	717
Dilshod Pulatov, Dildora Mirzaeva, Gulzora Qahharova	
TIKUV-TRIKOTAJ SANOATIDA MEHNAT UNUMDORLIGINI OSHIRISH OMILLARI VA BOSHQARUV STRATEGIYALARI.....	725
Mardiyev Bunyod Sirojiddin o'g'li	
BURNOUTNING OLDINI OLIH: XODIMLAR SALOMATLIGI STRATEGIYASI.....	731
Ergasheva E'zoza Dilshod qizi	
O'ZBEKISTONDA KORXONALARNING TASHQI IQTISODIY FAOLIYATINI MOLIYALASHTIRISHNING HOZIRGI HOLATI VA MUAMMOLARI.....	736
Pulatova Moxira Baxtiyorovna	
QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARIDA XARAJATLARNI BOSHQARISH VA HISOBGA OLIHNING INNOVATSION USULLARI: MENEJMENT VA BUXGALTERIYANING O'ZARO INTEGRATSIYASI	742
Mamadiyarov Dilshad Uralovich, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	

RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDA AHOLI DAROMADLARINI OSHIRISH MEKANIZMLARI	748
Uzoqov Suhrobjon Do'smat o'g'li	
OLIY TA'LIMNI MOLIYALASHTIRISH MODELLARI	754
Talapova Nargiza Baxriddinovna	
ВОЗОБНОВЛЕНИЕ ДОБЫЧИ ПРИРОДНОГО ГАЗА ИЗ ТРЁХ СКВАЖИН УЧАСТКА ХОДЖАСАЯТ ГКМ ДЕНГИЗКУЛЬ	758
Набиев Шахзод Темурович, Иргашбаев Шохрух Фаррух угли, Маннафов Улугбек Умар угли	
MADANIY TURIZM INDUSTRIYASINING RIVOJLANISH IMKONIYATLARI VA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	764
Toxirov Dilyor Davlatovich	
MOLIYAVIY AUTSORSING NAZARIYALARI VA UNING RIVOJLANISH BOSQICHLARI	768
Babadjanov Umidbek Kamildjanovich	
TURIZM – TARIXIY XOTIRA VA ZAMONAVIY XIZMATLAR UYG'UNLIGI IFODASI	773
Janzakov Bekzot Kulmamat o'g'li	
QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI RAQOBATBARDOSHLIGINING MOHIYATI VA BAHOLASH MEZONLARI	777
Abdikarimova Zilola Baxramovna	

QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI RAQOBATBARDOSHLIGINING MOHIYATI VA BAHOLASH MEZONLARI

Abdikarimova Zilola Baxramovna

Abu Rayhon Beruniy nomidagi
Urganch davlat universiteti mustaqil tadqiqotchisi
ORCID: 0009-0007-7504-3768
Email: venus_0204@mail.ru

Annotatsiya. Maqolada qishloq xo'jaligi mahsulotlari raqobatbardoshligining nazariy asoslari, evolyutsion shakllanish bosqichlari va baholash mezonlari tahlil qilingan. Tadqiqotda sifat, narx, marketing, innovatsionlik va logistika omillari raqobatbardoshlikni shakllantiruvchi asosiy ko'rsatkichlar sifatida ko'rsatilgan. Muallif zamonaviy yondashuv asosida qishloq xo'jaligi mahsulotlari raqobatbardoshligini tizimli baholash zarurligini ilmiy asoslab bergan.

Kalit so'zlar: Raqobatbardoshlik, qishloq xo'jaligi, mahsulot sifati, narx, marketing, innovatsiya, logistika, eksport, barqarorlik, strategiya.

Abstract. The article analyzes the theoretical foundations, evolutionary development stages, and evaluation criteria of agricultural product competitiveness. The study identifies quality, price, marketing, innovation, and logistics as the main factors shaping competitiveness. The author scientifically substantiates the necessity of a systematic assessment of agricultural product competitiveness based on a modern approach.

Key words: competitiveness, agriculture, product quality, price, marketing, innovation, logistics, export, sustainability, strategy.

Аннотация. В статье проанализированы теоретические основы, этапы эволюционного формирования и критерии оценки конкурентоспособности сельскохозяйственной продукции. В исследовании определены основные показатели конкурентоспособности — качество, цена, маркетинг, инновационность и логистика. Автор научно обосновал необходимость системной оценки конкурентоспособности сельскохозяйственной продукции на основе современных подходов.

Ключевые слова: конкурентоспособность, сельское хозяйство, качество продукции, цена, маркетинг, инновация, логистика, экспорт, устойчивость, стратегия.

KIRISH

Bozor iqtisodiyoti sharoitida har qanday tarmoq, jumladan, qishloq xo'jaligining samarali rivojlanishi bevosita ishlab chiqarilayotgan mahsulotlarning raqobatbardoshlik darajasi bilan belgilanadi. Bugungi globallashuv, oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash va ekologik barqarorlikka bo'lgan talab ortib borayotgan bir paytda, qishloq xo'jaligi mahsulotlarining raqobatbardoshligini chuqur tahlil qilish dolzarb ilmiy-amaliy masalaga aylanmoqda. Chunki raqobatbardosh mahsulotlar nafaqat iste'molchilar ehtiyojini to'laqonli qondiradi, balki ishlab chiqaruvchi xo'jalik subyektlarining iqtisodiy barqarorligini, eksport salohiyatini va umumiy tarmoq rentabelligini ta'minlaydi.

Bozor munosabatlarining chuqurlashuvi va iqtisodiy globallashuv sharoitida raqobatbardoshlik nazariyasi iqtisodiyotning eng muhim kategoriyalaridan biri sifatida shakllandi. Bu tushunchaning ilmiy-evolyutsion taraqqiyoti turli bosqichlarni bosib o'tgan bo'lib, har bir tarixiy davrda raqobatbardoshlikka yondashuvlar mazmunan farqlangan.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Klassik iqtisodchilar (A. Smit, D. Rikardo, J.S. Mill) raqobatni iqtisodiy resurslar taqsimotining tabiiy mexanizmi sifatida qarashgan. Ularning nazariyasida raqobatbardoshlik mahsulot tannarxi va narxi o'rtasidagi farq, ya'ni mehnat qiymati nazariyasi orqali izohlangan. A. Smit bozorni "ko'rinmas qo'l" orqali muvozanatlashtiruvchi mexanizm deb ta'riflagan bo'lsa, Rikardo nisbiy ustunlik nazariyasi orqali mamlakatlar o'rtasidagi savdoda raqobat afzalliklarini izohladi[1].

XX asr boshida neoklassik maktab vakillari (A. Marshal, V. Pareto) raqobatni mikroiqtisodiy darajada mahsulot narxi va iste'molchi foydasiga asoslab tushuntirishdi. Biroq E. Chamberlin va J. Robinson tomonidan ishlab chiqilgan monopolistik raqobat nazariyasida raqobatbardoshlik mahsulotning farqlanuvchanlik darajasi, reklama, brend va servis sifati orqali tushuntiriladi[2]. Bu yondashuv qishloq xo'jaligi mahsulotlari uchun ayniqsa dolzarb, chunki ushbu sohada mahsulotlar ko'pincha bir-biriga o'xshash, lekin differensial afzalliklar orqali raqobat shakllanadi.

Bu davrda raqobatbardoshlik tushunchasi kompaniya darajasida strategik rejalashtirish doirasida o'rganila boshlandi. I. Ansof, K. Andryu kabi olimlar kompaniya tashqi va ichki imkoniyatlarini tahlil qilish orqali raqobatbardoshlikni aniqlashga harakat qilishdi[3]. Bu bosqichda resursga asoslangan yondashuv (RBV – Resource-Based View) vujudga kelib, raqobatbardoshlik korxonaning noyob, taqlid qilib bo'lmaydigan resurs va qobiliyatlariga asoslangan deb hisoblandi.

M. Porter tomonidan ishlab chiqilgan "Milliy raqobat ustunligi" nazariyasi raqobatbardoshlikka tizimli yondashuvni olib kirdi. U o'zining mashhur "to'rt omilli romb modeli"da talab sharoitlari, o'zaro bog'liq tarmoqlar, firma strategiyasi, tuzilmasi va raqobat, ishlab chiqarish omillarining sifati kabi asosiy omillarni ajratib ko'rsatadi. Porterga ko'ra, davlat va tasodifiy omillar (chance) ham modelga bilvosita ta'sir ko'rsatadi[4]. Bu nazariya milliy darajada raqobatbardoshlikni oshirish uchun muhim strategik tahlil vositasi hisoblanadi.

Zamonaviy iqtisodiyotda raqobatbardoshlik innovatsiyalar, texnologik yangilanish, raqamli transformatsiya, barqaror rivojlanish va institutsional muhit bilan bevosita bog'liq holda tahlil qilinmoqda. Ayniqsa, J. Shumpeter tomonidan ilgari surilgan "ijodiy buzilish" (creative destruction) konsepsiyasi doirasida korxona raqobatbardosh bo'lishi uchun yangilik joriy etishi zarur, deb hisoblanadi[5]. Hozirda esa raqobatbardoshlik indeksleri nafaqat iqtisodiy o'sishni, balki ijtimoiy barqarorlik, ta'lim sifati, innovatsion salohiyat va institutlar samaradorligini ham baholaydi.

Raqobatbardoshlik nazariyasi bosqichma-bosqich takomillashgan bo'lib, u ilk bosqichda faqat narx va mehnat unumdorligi bilan izohlangan bo'lsa, zamonaviy yondashuvlarda ekologik, institutsional, innovatsion va barqarorlik omillari bilan boyitilgan. Ayniqsa, qishloq xo'jaligi mahsulotlari uchun bu yondashuvlar kompleks va ko'p mezonli baholash tizimini talab qiladi. Raqobatbardoshlik darajasini aniqlovchi asosiy mezonlar sifat, narx, innovatsionlik, marketing va logistika tizimining samaradorligi kabi omillar bilan belgilanadi. Ayniqsa, qishloq xo'jaligi mahsulotlari uchun bu omillar kompleks tarzda tahlil qilinishi kerak[6]. Shuning uchun raqobatbardoshlikni har doim dinamik va tizimli holatda tahlil qilish muhimdir.

Ilmiy adabiyotlarda "raqobatbardoshlik" tushunchasi turli yondashuvlar asosida izohlanadi. Mikroiqtisodiy nuqtai nazardan bu tushuncha mahsulotning narx, sifat, xizmat darajasi kabi ko'rsatkichlari orqali iste'molchiga raqobatchilarga nisbatan afzallik taqdim etish qobiliyatini bildiradi. Makroiqtisodiy yondashuvda esa bu tushuncha mamlakatning yoki tarmoqning xalqaro miqyosdagi ustunligini belgilovchi omillar tizimi sifatida qaraladi. Jumladan, M. Porterning milliy raqobat ustunligi nazariyasida raqobatbardoshlik "to'rt omilli romb modeli" orqali ifodalanadi, bunda talab sharoitlari, tegishli tarmoqlarning mavjudligi, strategiya va resurslar muvofiqligi muhim rol o'ynaydi[4].

Raqobatbardoshlik tushunchasi zamonaviy iqtisodiyotda muhim nazariy va amaliy ahamiyat kasb etadi. Bu tushuncha milliy, tarmoqlararo, korxona va mahsulot darajasida turlicha yondashuvlar asosida izohlanadi. Xususan, mikrodoirada – ya'ni firma yoki mahsulot miqyosida raqobatbardoshlik korxonaning bozordagi ustunligi, ishlab chiqarish samaradorligi, mijoz ehtiyojini qondirish darajasi va innovatsion salohiyati bilan bog'liq tarzda talqin etiladi. Turli olimlar va xalqaro tashkilotlar bu tushunchaga o'zining nazariy yondashuvlari asosida ta'riflar bergan.

Quyidagi jadvalda raqobatbardoshlik mohiyatini ifodalovchi ayrim yirik xorijiy va MDH olimlari, hamda xalqaro institutlar tomonidan berilgan ta'riflar jamlangan. Ushbu ta'riflar raqobatbardoshlikning ko'p qirrali va kompleks xarakterga ega ekanini ko'rsatadi.

1-jadval. Raqobatbardoshlik tushunchasiga oid ilmiy ta'riflarning tahlili

№	Tadqiqotchi nomi	Berilgan ta'rif
1.	Michael E. Porter	Milliy raqobatbardoshlik – bu bir mamlakatning sanoat tarmoqlari xalqaro bozorlarda muvaffaqiyatli raqobat qila olishiga ta'sir etuvchi omillar tizimidir[4].
2.	V.L. Makarov	Raqobatbardoshlik – bu mahsulotning yoki iqtisodiyot tarmog'ining tashqi va ichki bozorlarda uzoq muddat davomida muvaffaqiyatli faoliyat yurita olish imkoniyatidir[8].
3.	Peter Druker	Korxona raqobatbardoshligi – bu mijoz ehtiyojiga mos mahsulot yaratish va yetkazib berishdagi samaradorlik darajasidir[9].
4.	Robert M. Grant	Mikrodoirada raqobatbardoshlik – bu korxonaning bozorda muvaffaqiyatli pozitsiyalanishi va foydali ishlashiga asos bo'ladigan ichki imkoniyatlardir[10].
5.	V.I. Gerchikova	Raqobatbardoshlik – bu mahsulot yoki xizmatning iste'molchi talabini qondirishdagi afzallik darajasidir[11].
6.	A.A. Arkhipov	Korxona yoki mamlakat raqobatbardoshligi – bu narx, sifat va xizmat ko'rsatish tizimi orqali bozordagi ustunlikka erishish darajasidir[12].
7.	World Economic Forum	Raqobatbardoshlik – bu mamlakatning farovonlik darajasini oshira oladigan siyosiy, ijtimoiy, iqtisodiy va institutsional omillar tizimidir.

Qishloq xo'jaligi mahsulotlarining raqobatbardoshligini baholashda mezonlar majmuasi har tomonlama va tizimli yondashuvni talab qiladi. Raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarish esa nafaqat xo'jalik subyektlari, balki butun tarmoqning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi. Qishloq xo'jaligi mahsulotlari raqobatbardoshligini aniqlashda uning kompleks ko'p omilli tabiati inobatga olinishi lozim. Chunki bu mahsulotlar o'zining biologik-xomashyoviy xususiyatlari, mavsumiyligi, bozordagi tebranishlarga nisbatan sezuvchanligi bilan ajralib turadi. Shu bois ularning raqobatbardoshligini aniqlashda faqat mahsulot sifati yoki narxi bilan cheklanmasdan, balki ekologik sertifikatlash, logistika zanjiri, brend qadriyati, innovatsion texnologiyalar darajasi va marketing strategiyalari singari mezonlar ham muhim ahamiyatga ega.

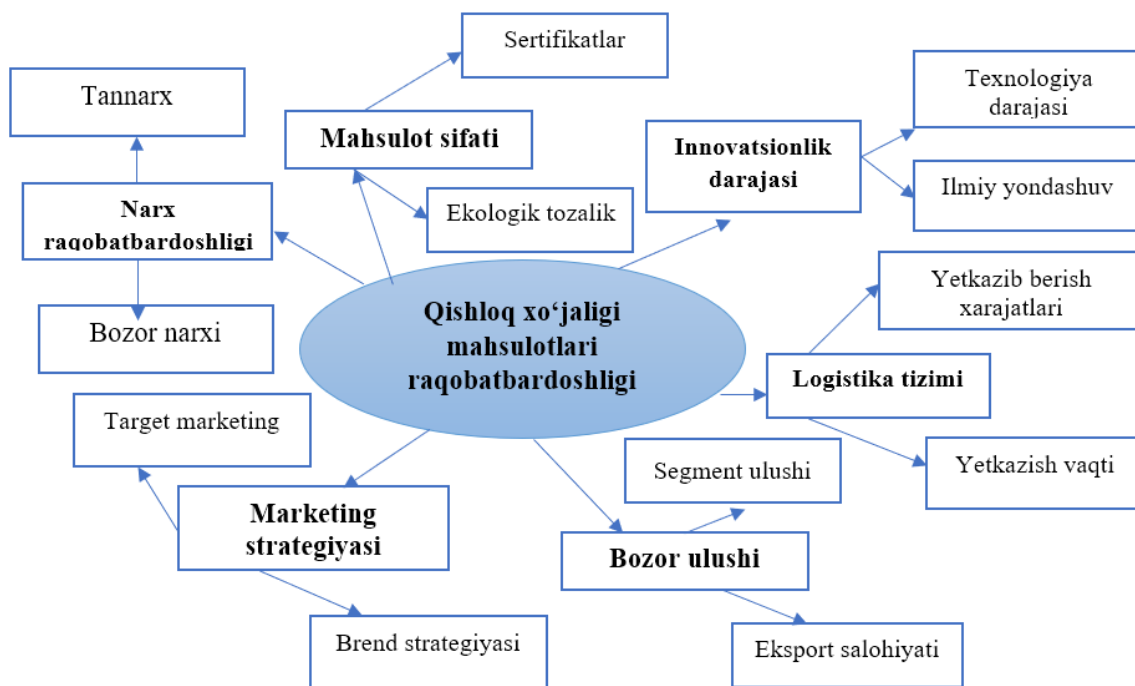
TADQIQOT NATIJALARI

Maqolada muallif tomonidan ilmiy abstraksiyalash, qiyosiy tahlil metodi, induksiya va deduksiya usullaridan foydalanilgan.

TAHLILLAR VA NATIJALAR

Raqobatbardoshlikni baholashda zamonaviy mezonlar tizimidan foydalanish dolzarbdir. Xalqaro amaliyotda bu baholash, odatda, mahsulotning iste'molchiga qanchalik qadriyat taqdim etishi, yetkazib berish samaradorligi, ekologik va ijtimoiy barqarorlik ko'rsatkichlari asosida amalga oshiriladi. Ayniqsa, global oziq-ovqat tizimida barqaror iste'mol madaniyatining shakllanishi bilan ekologik toza va innovatsion mahsulotlarga bo'lgan talab ortib bormoqda. Shu nuqtai nazardan qaraganda, qishloq xo'jaligi mahsulotlarining raqobatbardoshligi faqat iqtisodiy ko'rsatkich emas, balki institutsional, ekologik va ijtimoiy jihatlarni qamrab oluvchi ko'p qirrali kategoriyaga aylanmoqda.

Shunday qilib, qishloq xo'jaligi mahsulotlari raqobatbardoshligini chuqur o'rganish va baholash nafaqat iqtisodiy nazariyani boyitadi, balki amaliyotda tarmoq subyektlarining samaradorligini oshirish, milliy eksport salohiyatini kuchaytirish va oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu mavzuni ilmiy jihatdan asoslab o'rganish, ayniqsa, marketing strategiyalarini differensial yondashuvlar asosida takomillashtirish, zamonaviy innovatsion texnologiyalarni joriy etish va bozor infratuzilmasini optimallashtirish bilan bevosita bog'liqdir.

1-rasm. Qishloq xo'jaligi mahsulotlari raqobatbardoshligini baholash mezonlari¹

Ushbu 1-rasmda qishloq xo'jaligi mahsulotlari raqobatbardoshligini ta'minlovchi omillar tizimli va ko'p bosqichli yondashuv asosida ifodalangan. Markaziy tushuncha sifatida qishloq xo'jaligi mahsulotlarining raqobatbardoshligi keltirilgan bo'lib, u mahsulotning ichki va tashqi bozorlardagi afzallik darajasini, iste'molchi ehtiyojini to'liq va samarali qondirish imkoniyatini anglatadi. Chizmada bu tushunchaga bevosita ta'sir ko'rsatuvchi birlamchi omillar va ularning tarkibiy (ikkinchi darajali) ko'rsatkichlari ko'rsatilgan.

Qishloq xo'jaligi mahsulotlari raqobatbardoshligini baholashda mahsulot sifati eng muhim omillardan biridir. Chunki iste'molchi tanlovi ko'p hollarda aynan mahsulotning sifatiga bog'liq bo'ladi. Mahsulot sifati deganda mahsulotning iste'molchi ehtiyojini qanday darajada qondira olishi tushuniladi. Bu ko'rsatkichlar esa mahsulotning tashqi ko'rinishi, oziqaviy qiymati, ekologik tozaligi, saqlanish muddati va tashishga chidamliligi kabi omillar orqali baholanadi.

Mahsulotning biologik va oziqaviy qiymati uning tarkibida mavjud bo'lgan oqsil, yog', uglevod, vitamin va mikroelementlar miqdori bilan belgilanadi. Bu ayniqsa sog'lom turmush tarzini tanlagan iste'molchilar uchun muhim hisoblanadi. Tashqi ko'rinish mahsulotning shakli, rangi, hajmi va silliqligiga qarab aniqlanadi. Bu ayniqsa eksportga mo'ljallangan mahsulotlar uchun muhimdir. Ekologik tozaligi esa mahsulotda pestitsidlar, nitratlar va og'ir metallarning ruxsat etilgan darajadan oshmasligi orqali baholanadi.

Mahsulotning saqlanish muddati va tashishdagi chidamliligi bozor geografiyasi keng bo'lgan ishlab chiqaruvchilar uchun muhim bo'lib, mahsulot uzoq masofalarga yetkazilayotganda buzilmasligi kerak. Standartlarga va sertifikatsiyaga muvofiqlik esa mahsulotning milliy yoki xalqaro sifat tizimlariga mosligini bildiradi. Bu iste'molchining mahsulotga bo'lgan ishonchini oshiradi.

Sifatni baholash laboratoriya tahlillari, organoleptik sinovlar, ekspert baholari va mahsulot sertifikatlari orqali amalga oshiriladi. Laboratoriya tahlillari mahsulot tarkibini aniq ko'rsatib beruvchi usul bo'lib, unda biologik va kimyoviy parametrlar aniqlanadi. Organoleptik baholash esa mahsulotning ta'mi, hidi va ko'rinishi asosida ekspertlar tomonidan amalga oshiriladi. Sertifikatlash esa mahsulotning sifatini rasmiy hujjat bilan tasdiqlovchi muhim vositadir.

Mahsulot sifati raqobatbardoshlik darajasini oshirishda bevosita rol o'ynaydi. Sifatli mahsulotlar yuqori narxda sotilishi mumkin. Ular bozorda tezroq sotiladi va xaridorlarda ishonch uyg'otadi. Bundan tashqari, bunday mahsulotlar eksport salohiyatiga ham ega bo'lib, brend qiymatini shakllantirishga yordam beradi.

Shuning uchun qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarishda zamonaviy texnologiyalarni qo'llash, sifat nazorat tizimini kuchaytirish, ekologik xavfsizlikni ta'minlash va xalqaro sertifikatlariga ega bo'lish orqali mahsulot raqobatbardoshligini sezilarli darajada oshirish mumkin bo'ladi.

Qishloq xo'jaligi mahsulotlari raqobatbardoshligini baholashda narx omili muhim iqtisodiy ko'rsatkichlardan biri hisoblanadi. Chunki iste'molchilar tanlov qilayotganda mahsulot sifati bilan bir qatorda uning narxiga ham katta e'tibor qaratadilar. Narx mahsulotning bozor talabiga mosligi, xaridorlar uchun qulayligi va raqobatchilar

¹ Muallif tomonidan shakllantirildi.

mahsulotlariga nisbatan afzallik darajasini aniqlashda asosiy mezonlardan biridir. S.T.To'laganov fikriga ko'ra, "Mahsulot narxi raqobatbardoshlikning muhim elementi bo'lib, uni belgilashda ishlab chiqarish tannarxi, bozor talab va taklifi, xaridor ehtiyoji va segmentga moslashtirish strategiyasi inobatga olinishi kerak." [13].

Narxning raqobatbardoshlikka ta'siri bevosita va bilvosita bo'lishi mumkin. Bevosita ta'sir shundaki, mahsulot arzonroq bo'lsa, u bozorda ko'proq xaridor topadi, ayniqsa o'rtacha yoki past daromadli aholi qatlamlari uchun. Bilvosita ta'sir esa mahsulot narxining sifati bilan uyg'unligida namoyon bo'ladi, ya'ni "narx-sifat" nisbatining optimal bo'lishi xaridor qaroriga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Faqat past narx emas, balki arzon narxda yuqori sifat taklif etish mahsulotga bo'lgan talabni oshiradi.

Qishloq xo'jaligi mahsulotlarining narxi bir nechta omillar asosida shakllanadi. Ular orasida ishlab chiqarish tannarxi, xomashyo va resurslar narxi, soliqlik yuki, logistika xarajatlari, mavsumiy omillar, davlat subsidiyalari, import-eksport cheklovlari va bozor sharoitlari kiradi. Mahsulot narxining doimiy o'zgarib turishi ushbu mahsulotni raqobatbardoshligi nuqtayi nazaridan doimiy monitoring qilish zarurligini anglatadi.

Narx strategiyasini to'g'ri tanlash korxonaning bozordagi o'rnini mustahkamlashi mumkin. Masalan, past narx strategiyasi (cost leadership) yordamida ommaviy iste'molchilarga mo'ljallangan mahsulotlar bilan bozorga kirish mumkin. Ayni paytda differensial narx strategiyasi sifatli mahsulotlar uchun yuqoriroq narx belgilash va yuqori daromadli segmentni nishonga olish imkonini beradi.

Narx omili eksport bozorlarida ham muhim ahamiyatga ega. Xalqaro bozorlarda raqobatchilar narxiga nisbatan qulay narx belgilash, bojxona xarajatlarini inobatga olish va valyuta kurslaridagi o'zgarishlarni hisobga olish orqali eksport raqobatbardoshligini ta'minlash mumkin bo'ladi.

Shunday qilib, narx omili qishloq xo'jaligi mahsulotlari raqobatbardoshligini belgilovchi asosiy indikatorlardan biri bo'lib, u mahsulot sotilish tezligi, xaridorlar soni va daromad hajmiga bevosita ta'sir qiladi. Narxni belgilashda bozor tahlili, raqobatchilar narxi, xaridor ehtiyoji va mahsulot sifati bilan uyg'unlikni ta'minlash orqali raqobatbardosh mahsulotlar yetishtirish mumkin bo'ladi.

Marketing strategiyasi raqobatbardoshlikni shakllantirishda markaziy boshqaruv vositasi bo'lib, mahsulotni iste'molchiga qanday yetkazish, qaysi segmentga mo'ljallash va qanday brend yaratish strategiyalarini o'z ichiga oladi. Chizmada target marketing va brend strategiyasi ushbu omilning asosiy elementlari sifatida ko'rsatilgan. Target marketing maqsadli auditoriyani aniq tanlash orqali reklama va savdo harakatlarining samaradorligini oshiradi. Brend strategiyasi esa mahsulotga nisbatan iste'molchi ishonchini mustahkamlash va sodiqlikni oshirishga qaratilgan.

Bozor ulushi mahsulotning bozor segmentlaridagi pozitsiyasini ifodalaydi. Bu omil tarkibida segment ulushi va eksport salohiyati kabi ko'rsatkichlar keltirilgan. Segment ulushi muayyan bozor bo'lagidagi ulushni bildirsa, eksport salohiyati mahsulotning xalqaro bozorda muvaffaqiyat qozonish imkoniyatini anglatadi. Eksport salohiyati yuqori bo'lgan mahsulotlar davlat darajasida ham raqobatbardoshlik indikatoriga aylanadi. Qishloq xo'jaligi mahsulotlari raqobatbardoshligini baholashda innovatsionlik darajasi muhim mezonlardan biri hisoblanadi. Zamonaviy bozor sharoitida oddiy mahsulotlar bilan raqobatlashish tobora qiyinlashib borayotgan bir paytda, innovatsion mahsulotlar yoki texnologiyalar asosida yaratilgan mahsulotlar bozor talablariga tez moslasha oladi, xaridorlarga yuqori qiymat taklif qiladi va ishlab chiqaruvchiga strategik ustunlik yaratadi.

Innovatsionlik darajasi qishloq xo'jaligida quyidagi yo'nalishlarda namoyon bo'ladi: yangi nav va urug'lar yaratish, hosildorlikni oshiruvchi agrotexnikalar joriy etish, ekologik toza mahsulotlar yetishtirish, raqamli texnologiyalar asosida monitoring va boshqaruvni amalga oshirish, agrotexnik vositalarni avtomatlashtirish va aqlli qishloq xo'jaligi tizimlaridan foydalanish. Ushbu innovatsiyalar mahsulotning sifati, barqarorligi, ishlab chiqarish samaradorligi va bozor talablariga mosligi jihatidan sezilarli ustunlik beradi.

Innovatsionlik darajasi raqobatbardoshlikka bir necha yo'nalishda bevosita ta'sir qiladi. Birinchidan, u mahsulot sifatini oshiradi, chunki yangi texnologiyalar asosida yetishtirilgan mahsulotlar ko'proq oziqaviy qiymatga, ekologik xavfsizlikka va tashqi ko'rinishdagi jozibadorlikka ega bo'ladi. Ikkinchidan, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytiradi, bu esa mahsulot narxini raqobatchilarga nisbatan qulayroq belgilash imkonini yaratadi. Uchinchidan, innovatsiyalar mahsulotni bozorda farqlashga xizmat qiladi, bu esa marketing va brendlash strategiyalarini kuchaytiradi. Innovatsionlik darajasini baholashda bir nechta mezonlar asos qilib olinadi. Ular jumlasiga mahsulotning texnologik yangiligi, ilmiy-texnik yangilik darajasi, ishlab chiqarishga joriy etilgan innovatsion elementlar soni va sifati, patent yoki litsenziya mavjudligi, mahsulotning ekologik tozaligi, va raqamli boshqaruv tizimlaridan foydalanish kiradi. Yuqori innovatsionlik darajasiga ega mahsulotlar bozorda tez tan olinadi, eksport imkoniyatlari ortadi va davlat tomonidan ko'proq qo'llab-quvvatlanadi.

Qishloq xo'jaligi mahsulotlari raqobatbardoshligini baholashda logistika tizimi alohida ahamiyatga ega bo'lgan mezonlardan biridir. Chunki bu mahsulotlarning o'ziga xos xususiyati – tez buziluvchanligi, mavsumiyliги va omborlash, tashish, saqlash sharoitlariga bo'lgan yuqori talablar bilan bog'liqdir. Mahsulot ishlab chiqarishdan tortib, uni iste'molchiga yetkazib berishgacha bo'lgan butun zanjirda logistika samaradorligi raqobatbardoshlik darajasiga bevosita ta'sir qiladi. Logistika tizimi – bu mahsulot oqimini rejalashtirish, tashkillashtirish, nazorat qilish va optimallashtirishga qaratilgan harakatlar majmuasidir. Qishloq xo'jaligi mahsulotlari uchun bu tizim

hosil yig'im-terimidan boshlab, dastlabki qayta ishlash, saralash, sovitish, qadoqlash, saqlash va yakuniy iste'molchiga yetkazib berishgacha bo'lgan barcha bosqichlarni qamrab oladi.

Logistika tizimi quyidagi jihatlar orqali raqobatbardoshlikka ta'sir qiladi. Birinchidan, u mahsulotni o'z vaqtida va sifatini saqlagan holda bozorga yetkazib berishni ta'minlaydi. Ikkinchidan, transport va saqlash xarajatlarini optimallashtirish orqali mahsulot tannarxining pasayishiga xizmat qiladi. Uchinchidan, bozordagi talabga tez va mos ravishda javob berish imkonini yaratadi. Bu esa xaridorlar ehtiyojini qondirish va bozordagi mavqeini mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega.

Logistika infratuzilmasining rivojlanmaganligi esa aksincha, mahsulot sifati pasayishiga, saqlash paytida yo'qotishlarga, kechikishlarga va narxning oshib ketishiga olib keladi. Bu holat mahsulotning raqobatbardoshligini keskin pasaytiradi. Shu boisdan, zamonaviy agro-logistika markazlari, sovitkichli transport vositalari, avtomatlashtirilgan ombor tizimlari va raqamli monitoring vositalari joriy etilishi raqobatbardoshlikni oshirishda muhim ahamiyatga ega.

Logistika tizimining samaradorligi mahsulot yetkazib berish tezligi, transport xarajatlari, yo'qotish darajasi, saqlash sifati, mahsulot aylanmasi tezligi kabi ko'rsatkichlar orqali baholanadi. Yuqori logistika ko'rsatkichlariga ega bo'lgan korxonalar mahsulotni bozorda tez va ishonchli yetkazib berish orqali raqobatchilardan ustun bo'ladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ushbu barcha omillar bir-biri bilan o'zaro bog'liq bo'lib, kompleks holatda mahsulotning umumiy raqobatbardoshlik darajasini belgilaydi. Chizma har bir omilni alohida o'rganish va tahlil qilishga asos bo'la oladi hamda marketing strategiyalarini ishlab chiqishda, rejalashtirish va qaror qabul qilishda muhim vosita sifatida xizmat qiladi. Qishloq xo'jaligi mahsulotlarining raqobatbardoshligini oshirish kompleks va tizimli yondashuvni talab qiladi. Har bir omil – sifat, narx, logistika, innovatsiya, marketing va bozor ulushi – o'zaro bog'liq bo'lib, ularni birgalikda boshqarish orqali mahsulotning bozor talablariga javob berishini, sotuvlar hajmining oshishini va umumiy iqtisodiy samaradorlikning yuksalishini ta'minlash mumkin. Shu bois, raqobatbardoshlikni baholashda bu omillarni birgalikda va tizimli yondashuv asosida tahlil qilish muhim hisoblanadi. Qishloq xo'jaligi mahsulotlari raqobatbardoshligini oshirish maqsadida quyidagi chora-tadbirlarni taklif etish mumkin:

Kompleks baholash tizimini joriy etish – Qishloq xo'jaligi mahsulotlari raqobatbardoshligini aniqlash uchun sifat, narx, innovatsionlik, marketing va logistika ko'rsatkichlarini birlashtiruvchi integral indeks ishlab chiqish lozim.

Innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish – Aqlli sug'orish tizimlari, raqamli agro-monitoring va biotexnologik innovatsiyalar asosida hosildorlik va mahsulot sifati oshirilishi kerak.

Marketing infratuzilmasini kuchaytirish – Mahalliy mahsulotlar uchun brend yaratish, eksport yo'nalishlarini diversifikatsiya qilish va "agro-marketing klasterlari"ni tashkil etish zarur.

Logistika tizimini modernizatsiya qilish – Sovitkichli transport, avtomatlashtirilgan ombor tizimlari va agro-logistika markazlari orqali mahsulot yetkazib berish zanjiri samaradorligini oshirish taklif etiladi.

Ekologik sertifikatlash tizimini kengaytirish – Organik va "eko" mahsulotlar ishlab chiqaruvchilar uchun milliy va xalqaro sertifikatlash tizimlarini soddalashtirish lozim.

Davlat qo'llab-quvvatlovini kuchaytirish – Qishloq xo'jaligi mahsulotlarining raqobatbardoshligini oshirish bo'yicha soliq imtiyozlari, eksport subsidiyalari va innovatsion grant dasturlari joriy etilishi zarur.

Ilmiy-amaliy tadqiqotlarni rivojlantirish – Universitetlar va ilmiy markazlar ishtirokida "Agro-raqobat markazi"ni tashkil etish, ilmiy izlanishlar natijalarini ishlab chiqarishga tatbiq etish tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Smith, A. An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations. London: W. Strahan and T. Cadell. 1776. <http://gesd.free.fr/smith76bis.pdf>
2. Chamberlin, E. H. The Theory of Monopolistic Competition. Harvard University Press. 1933. <https://digamoo.free.fr/chamberlin1933.pdf>
3. Ansof, H. I. Corporate Strategy: An Analytic Approach to Business Policy for Growth and Expansion. McGraw-Hill. 1965. <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=2756126>
4. Porter, M. E. The Competitive Advantage of Nations. New York: Free Press. 1990. https://economie.ens.psl.eu/IMG/pdf/porter_1990_-_the_competitive_advantage_of_nations.pdf
5. Shumpeter, J. A. Capitalism, Socialism and Democracy. Harper & Brothers. 1942. <https://periferiaactiva.wordpress.com/wp-content/uploads/2015/08/joseph-schumpeter-capitalism-socialism-and-democracy-2006.pdf>
6. Qodirov Sh. Q. Qishloq xo'jaligi mahsulotlari raqobatbardoshligini oshirishda marketing miksi omillarining o'rni. – TDIU ilmiy axborotlari, №3. 2020.
7. Porter, M. E. The Competitive Advantage of Nations. Free Press, New York. 1990. https://economie.ens.psl.eu/IMG/pdf/porter_1990_-_the_competitive_advantage_of_nations.pdf

8. Макаров В.Л. Конкурентоспособность и экономический рост. Москва: Экономика. 2003. <https://elib.psu.by/123456789/12896/1/%D0%A1%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%9E.%D0%90..pdf>
9. Drucker, P. Management: Tasks, Responsibilities, Practices. Harper & Row. 1973. <https://s3.amazonaws.com/arena-attachments/1267484/92b06bd934ddba113dbe9ce0d52199b5.pdf?1505687782>
10. Grant, R.M. Contemporary Strategy Analysis. Blackwell. 2002. https://edu.utu-ranch.uz/media/files/2024/12/02/Contemporary_Strategy_Analysis_Robert_M_Grant_Sanoat_iqtisodiyoti.pdf
11. Герчиков В.И. Менеджмент. Москва: ИНФРА-М. 2002 <http://www.amac.md/Biblioteca/data/26/03/Management/Gerchikova.pdf>
12. Архипов А.А. Конкурентоспособность предприятия в рыночной экономике. Санкт-Петербург: Питер. 2005.
13. To'laganov S. T. Qishloq xo'jaligi mahsulotlarining marketing strategiyasini takomillashtirish yo'llari. – Iqtisodiyot va ta'lim jurnali, №2(89), 63–68. 2022.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 10

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>